

EHVEN-Ý BER

Sunday, 05 April 2009

M. Ali KAYA

Ber, kötülük, günah ve zarar veren hususlarý ifade eden bir kelimedir. Ehven-i ber ise þerrin hafif olaný anlamýna gelmektedir. Istýlahta ise ehven-i ber, ber olmayýp adalet-i izafiyeyi ifade eden bir durumdur. Çünkü hayatta mutlak hayýr ve mutlak ber çok cüz idir. Mutlak hayýr farzlar, mutlak ber ise haramlardýr. Ama bu ikisi arasýnda çok geniþ bir saha vardýr. Bu geniþ saha ruhsat kerahet dairesidir. Muamelatýn ekseri bu sahada cereyan eder.

Ber ikiye ayrýlýr: Birincisi mutlak berdir. Buna hayýr gibi görünen ama sonuçta ber ile biten iyi ipler de dâhildir. Ýpler sonuçlarý ile deðerlendirilir. Yani þerre götüren ve sonu ber ile biten hayýrlý ip de mutlak berdir. Kötülük ve þerlerin çoðu iyi niyetten ve iyi gibi fiillerden çýkar. Cehennemini yolunu yapan hep iyi niyet taþlardýr. Peytanýn hayýrlý gibi görünerek ibadet etmesi onu hayýrlý yolda bilakis þerrinin çoðalmasýna ve baþkalarýna sirayet etmesine yardımcı oldu. Kendisinin de enaniyetini ve kendine güvenini artýrarak ber işlemeye cesaret verdi. Akýllý insan ipin sonunu gören ve hayýr gibi görünen iplerin sonucunu anlayarak ondan vazgeçendir. Bediüzzaman Nice iyiler var ki iyilik zanný ile kötülük yaparlar (Münazarat, 1996, s. 51) dediði husus bu olsa gerek.

Ýkincisi ise Ehven-i berdir. Bu, görünüşte ber gibi de olsa sonunda hayýr ile neticelenen ve bapta zararý kat kat telafi edecek sonuçlar dođuran ber gibi görünen fiillerdir. Rahatýn zahmette ve meþakkatte olmasý buna en güzel örnektir. Cihada asker sevk etmek ve kangren olmuş parmađý kesmek de sonu hayýr ile biten bir fiildir.

Kâinata genellikle ehven-i ber kuralý hâkimdir. Her þeyde hayra ve þerre sebep olabilecek unsurlar vardýr. Bu unsurlar genellikle izafi hakikatlerdir. Bunun için bir þey hakkýnda hayýrdýr veya berdir diye kesin hüküm vermek yanlýptýr. Neye göre ve kime göre veya neye ve kime göre hayýrdýr deme durumu söz konusudur. Bundan dolayı Bediüzzaman Âlemin her halinde hayr-ý mahzûm olmaz. Ehven-i ber bir adalet-i izafiyedir (Münazarat, 122-123) demiþtir.

Kur an-ý Kerimin nüzulü tedricilik kanunu ile olmuştur. Bunun hikmetlerinden birisi de insanların seciyelerine işlemiş olan kötü alýpkanlýklardan ehven-i ber metodu ile yavaş yavaş vazgeçirmektir. Peygamberimizin (sav) aþamalı olarak içkiyi ve faizi yasak köleliði aþamalı olarak kaldýrdýđý bir gerçektir. Burada tamamen hayra giden yolda bir müddet ehven-i ber metodunu uyguladıđý görmekteyiz.

Ehven-i ber sosyal hayatta bir esneklik ve rahatlık sađlar. Az müsadekar olmak nisbî bir hakikattir. Ancak bu iyi niyetle hayra yol açmak için uygulanan bir prensiptir. Eđitimde öđretmen öđrenme ortamýnda öđrencilerin hatalarýna göz yumar ve öđrenmeyi için yapılan yanlýplarý müsamahakâr davranýr. Ýbadet hayatýnda da mükemmele gitmek elbette ilk aþamada yapılan yanlýplar ile karþýlamaktan geçer. Ýnsan yanlýp yapa yapa nihayet dođru yapmayı öđrenir. Yanlýp yapma korkusu ile hareket edildiði takdirde hiçbir zaman iyiye ulaþamayýz. Öđrenme ortamýnda müsamahanýn yeri çok mühimdir. Ýpte bu aþamada Ehven-i ber prensibi istemez uygulanmaktadır.

Ehven-i ber, bu imtihan dünyasýnda hayrý ve þerrin karýþýk olduđu bir âlemde ifrat ve tefrit ortasýnda maksada götüren vasat bir merteye ve bir yoldur. Bilhassa hayýrlý ve þerli insanların bulunduđu toplumu idare edenlerce, mutlak adalete yol açacak ve adaleti sađlayacak olan prensip Ehven-i Ber prensibidir. Adalet-i mahzanýn mümkün olmadýđý bir vasatta idarecileri mutlak zulümden koruyacak olan prensip yine ehven-i ber prensibidir. Ýyi bir idareci, ipinde ve idaresinde ehven-i ber prensibi ile hareket eder. Bundan dolayıdır ki Hz. Ali (ra) Akýllý hayrý ve þerri bilen deđil, ehven-i þerri bilendir demiþtir.

Sosyal hayatta iyi ve kötü kesin sýnýrlarla birbirinden ayrılmýþ deđildir. Ortada karmaþık bir durum vardýr. Kötü bildiğimiz hadis olaylarýn altýndan iyi sonuçlar çýktýđý gibi, iyi olarak gördüğümüz ve bize iyi gözüken pek çok hadiselerin sonuçlarý kötü olabilmelerinden önce kestirmek güçtür. Bunun için sosyal hadiseleri deðerlendirirken peþin yargýlar insanların çođu zaman yanýltılmaktadır. Ýnsanlar arasýnda sonsuz sayý olduđu gibi, iki renk arasýnda bile sonsuza yakýn farklı tonlar vardýr. Gerçekler detaylarda gizlidir. Sosyal hayatta ehven-i ber prensibini uygulamak sosyal hayatý ve bu hayatýn girift yönlerini ve detaylarý iyi bilmeye bađlýdır.

mekanizmasıdır. Bundan dolayı gerçekte çok önemlidir. Alınan yanlış bir karar ve çıkarılan bir kanun iyi olsun kötü olsun birey sonuçlardan çok ülkenin tüm insanlarının etkilemektedir. İnsanların arasında hukuk prensiplerinin adil uygulanması ve adil kanunların yapılması çok önemlidir. Toplumda nisbi hakikatler, mutlak hakikatlerden çok fazla olduğu için adalet-i mahza dediğimiz mutlak adaleti sağlamak çok mühtündür. Bundan dolayı doğru zaman bir nevi ehven-i şer olan adalet-i izafiye düsturla uygulanmış ve toplumun selameti için fert feda edilir, umumun maslahatı namına ferdin hukuku nazara alınmaz denilmiştir. Bir prensibin su-i istimalinden pek büyük zulüm ve haksızlıkların kapısı açılmıştır. Ehven-i şer namına cemaatin selameti için feda edilerek pek çok cinayetler işlenmiştir.

Saltanat ve monarşinin kendini muhafazaya çalışması zamanla istibdatı netice vermiştir. İstibdat ise toplumda ahlakı bozmuş pek çok fesat şebekelerinin oluşmasına, insanların istidat ve kabiliyetlerinin sönmesine sebep olmuş, insanlık cevherinin işleme kabiliyetlerini inkıfap ettirme ortamı olan hürriyet ortamını bulamamış olması da terakki yerine tedenniyi netice vermiştir.

İnsanlık zamanla monarşinin istibdatından kurtulma çaresini bulmuş ve buna Demokrasi adını vermiştir. Demokrasi insanlık cevherinin işlemesine en müsait ortam olan hürriyet ortamını sağlayan bir idari sistemdir. İnsanlık için esas olan hürriyettir. İnsan maddi ve manevi olarak mahveden ise her nevi istibdatıdır. İstibdatı netice veren istibdatın devamını sağlayan dayanaklar ise birisinin hatası ile başkasını mesul etmek ve toplumun selameti için ferdi feda eden zalimane prensiplerdir. Hâlbuki peygamberimizin Allah tan getirdiği ve insanın hürriyetine yol açan temel ölçü ise Hürriyet-i hakiki ile Adalet-i mahza olan Birinin hatası ile başkası mesul olmaz Bir ferdin hukuku bütün insanlık için bile olsa feda edilemez prensipleridir.

Kur'anın insanlığa gösterdiği ve peygamberimizin (sav) insanlığa açtığı ve uyguladığı Adalet-i mahza'nın uygulanması ile insanlık olarak sunduğu Asr-ı Saadet ortamının çok uzatındayız. Peygamberimizin mübarek sözleri ile Hilafet otuz sene olmuş, insanlık saadet dönemi yaratmış, sonrasında ise bir nevi aldat-i izafiye ve ehven-i şer olan saltanat dönemine geçilmiş ve suri bir hilafet 1300 sene bilfiil padişahlık yönetimi ile toplumlarda kısmi bir adalet sağlanmıştı. 19 Asırda saltanat tamamen istibdat ve zulüm yöneline insanlık ona karşı adat-i izafiye olan ve hürriyet ortamını sağlayarak insanlık hak ve hürriyetlerini temin eden Demokrasi prensiplerini geliştirmiştir. Böylece demokrasi Adalet-i mahzaya zemin hazırlayan Ehven-i Şer bir sistem özelliği göstermiştir. İstibdatın karşısında Demokrasi Ehven-i şer durumuna dönüşmüştür. Bediüzzaman bunun için Demokratları ehven-i şer olarak desteklemiştir. Burada Bediüzzaman'ın şahıs odaklı değil, fikir odaklı bir siyasi çizgi takip ettiğini görmekteyiz.

Bediüzzaman siyasilere yazdığı mektuplarında hep Birinin hatası ile bir başkası mesul olmaz bir ferdin hukuku tüm insanlık için feda edilemez prensiplerinin tatbikini ister. Demokrasinin temel felsefesi olan halka hizmet düsturunu memuriyete kadar genişleterek peygamberimizin (sav) Kavmin efendisi ona hizmet edendir hadisi çerçevesinde değerlendirmiş ve Memuriyet ağalık değil, halka hizmettir şeklinde değerlendirerek bu şekilde uygulanmasını ve demokratlığın bu prensibe dayandığını gerektiğini ders verdiği görülecektir.

Zamanımızda Hürriyet-i hakikiye giden yolun demokrasiden geçtiğini vurgulayan Bediüzzaman bu zamanda saltanatın zalimane düsturu olan cemaatin selameti için ferdin hukuku nazara alınmaz prensibinin geçerliliğinin kalmadığını açıklar. Demokrasi döneminde saltanat döneminin ehven-i şer kabul ettiği bu prensibin geçerliliğini yitirdiğini, zulüm ve haksızlıklara sebep olduğunu vurgulayarak artık ehven-i şer bu prensip değil, demokratik prensipler olduğunu vurgulamıştır. (Emirdağ Lâhikası, 2006, s. 3)